

PILKAINIS

Kiems, bažnyčkiemis, miestas

Kaip kunigaikščiai pagonių
šiam kampe valdžią dar turėjo
pirm metų kokią tūkstančių,
jau tąsyk Pilkainis stovėjo.

Viens viešpačių sav kapines
ant aukšto kalno čion padarė
ir vis užpylęs ten žemes
tą kalną dar aukščiau užvarė;
šio kampo susiedai¹ todėl
tą vietą Pilkalnius vadino,
bet vardą šį iškreipę vėl
po česo² Pilkainį pramino.

Šalia didžiųjų kapinių
pušyne girtina stovėjo,
kur ant apierų³ nelabų
galvijų kraujus vis praliejo.
Ten ožį jie papjaudavo
ir tuomi pagal dingsčią savo
perkūną sav suderino
ir paikus žmones taip prigavo.
Galvijų, kiaulių bei avių
ant tūkstančių kas mets žavino
ir prie išdrožtų abrozų⁴
į dievų garbę pakabino.
Čia degė nepaliautina
ugnis, pašventinta balvonams,
čia teko smilkyt visadai
aniems klastojantiems klebonams.
O kartais ir neprietelius⁵
sugautus ant ugnies uždėjo
ir juos skaudžiai numūcytus⁶
į dievų garbę supleškėjo.

---

¹ Susiedas – kaimynas. (Čia ir toliau – red.)

² Česas – laikas.

³ Apiera – auka.

⁴ Abrozai – dievo paveikslas, atvaizdas.

⁵ Neprietelius – priešas.

⁶ Numūcytus – nukankintus.

Vis šie didieji viešpačiai
į mūšį prieš kits kitą ėjo,
ir jų paduonai⁷ vis skaudžiai
visokią bėdą kęst turėjo.
Bet kad karaliai svetimi
su jais kariauti atsitraukė,
tai susitarę jie visi
neprietelius užpult tikt laukė.
Ir, vieryk⁸, kone visados
ant priešininkų viršų gavo,
nes, didės būdami drąsos,
vis pergalėtinai kariavo.

Į lenkų žemę neretai
įvesdavo jie savo žmones
ir, braniję⁹ nesvietiškai¹⁰,
dar daugel žudė be malonės.

Mozūrų todėl ercikis¹¹,
karaliaus gentis artimiausias
ir kunigaikštis didelis
bei tarp visų išmintingiausias,
karaliui lenkų velijo¹²,
kad jis kryželninkus¹³ vadintų,
jeib nuo plėšimo nelabo
karališkas žemes apgintų.

Kryželninkai šie girtini
sav didį gyrių pasidarė,
nes žydų žemėj būdami
visi iš vieno susitarė
kovot visus ironitus,
kurie prieš caracėnus ėjo,
priegtam su ginklais ateivius
į šventą grabą nulydėjo.
Ale daugums neprietelių
paskiaus ant jų viršų gavo,
pašaukti todėl nuo gudų,
daugiaus su jais jau nekariavo,
bet pas mozūrų ercikį
viena valia skubriai nutraukė
ir, vokiečiai bebūdami,
iš tėviškės pagalbos laukė.

---

⁷ Paduonas – priešininkas.

⁸ Vieryti – tikėti.

⁹ Branyti – apiplėšti.

¹⁰ Nesvietiškai – nežmoniškai, labai.

¹¹ Ercikis – hercogas.

¹² Velyti – linkėti.

¹³ Kryželninkai – kryžiuočiai.

Kaipo užėjus darganai
nenaudos kuosas susirenka,
į kiemus nulakioj greitai,
kad girioj peno jau netenka,
taip išsižioję vokiečiai
iš visų pašalių suėjo,
draug po kryželninkais skaudžiai
su prūsais muštis prasidėjo.

Nelygi buvo kova ši, –
kryželninkai visi šarvoti,
kytriai¹⁴ kariaut žinodami,
galėjo tankiai juos valioti.
Bet prūsai drąsūs beesą, –
ne vieną kart juos vėl apniko,
kad pulką šį bijotiną
ant plynų laukų kur sutiko.

Ale kryželninkai kasmets
nuo vokiečių pagalbos gavo,
ir iš žalnierių¹⁵ šių tik rets
atgal į tėviškę keliavo,
galėjo todėl, nuolatai
per kokią metų dvi dešimti
kariavę neatleistinai,
per pusę žemės jiems atimti.

Ale šaunius lietuvninkus
ikšiol niekaip įveikt galėjo:
jie vieni prieš neprietelius
nepergalėtinais stovėjo.

Kaip kad sukilsta umaras¹⁶
ir viesulai be galo dūksta,
kad griauj perkūns baisėtinas,
jog visi gyvoliai pabūgsta,
kad pasilenkia žagarai,
o eglės storos pradest virsti,
bet pušys lūžta bei beržai
būk žmonių rankomis pakirsti, –
tad nieks negandin ažuolą:
jisai šakas visur išplėtęs,
ir jo liemuo nepadreba,
didės šaknis giliai įskėtęs.
Taipo lietuvninkai visi
nepasibūgę susistojo,
per metų penktą dešimtį

---

¹⁴ Kytriai – gudriai.

¹⁵ Žalnierius – kareivis.

¹⁶ Umaras – audra, vėjas.

dar su kryželninkais kovojo.

Paskiaus neteko jau sylos¹⁷,
nesvietiškų vargų papjauti,
pasidavė po jų valdžios,
paliovē jau toliaus kariauti.

Kaip gaspadorius¹⁸ su bernais,
į ąžuolyną nuvažiavę
ir kirviais su patekintais
storiausią medį kirst pagavę,
vis kerta persikeistinais,
pas sykį sykį atkartoja
ir taipo dirbę nuolatai, –
aukšta viršūnė jau linguoja,
storiausias ąžuols padreba,
ir šen, ir ten dar svyrinėję,
braškėdams jau pasideda,
paskiausiai dar atsidūsėjęs,
taipo ir žmonės Lietuvos,
neprietelių visur valioti,
nemitę bei tik iš bėdos
turėjo jų bernai pastoti.

Dabar sunkiausią baudžiavą
šviežiems paduonams tuoj uždėjo, –
pilis pakurt vienuolika
ir jų dvarus apdirbt turėjo.
Priegtam uždraudė jiems labai,
kad nieks negarbintų balvonų,
ir liepė, kad prisiektinai
priimtų zokaną¹⁹ krikščionių.
Bet katilikų pramonės
ir jų pamokslai pramanyti
gerais krikščionimis užties
juos negalėjo padaryti.

Priegtam valdonai žemės šios
ant savo tikt naudos žiūrėjo,
ir dėl vieros²⁰ krikščioniškos
iš tikro jiems niekad rūpėjo.
Nes tik šešias per Lietuvą
bažnyčias jie pabudavojo²¹
ir apie mokslą dievišką
lietuvninkai nedaug žinojo.

---

¹⁷ Sylā – jėga.

¹⁸ Gaspadorius – šeimininkas.

¹⁹ Zokanas – čia: tikėjimas.

²⁰ Viera – tikėjimas.

²¹ Budavoti – pastatyti.

Bet vis papratę jau kariaut,
prieš etmoną didįjį ėjo
ir kunigaikštį šį prigaut
bei jam žemes išveržt norėjo.
Bet etmons Didžios Lietuvos
kryželninkams daug vargo darė,
ne vienąkart išmušęs juos,
į savo žemę vėl nuvarė.
Po šimtų metų juos paskui
dar randi vis beširmavojant²²,
iki Jagelui etmonui
Gudų karaliumi pastojant.
Tas taip skaudžiai kryželninkus
visai sumuštus pergalėjo,
jog jau pusėtinai Prūsus
su juomi perdalyt turėjo.
O žemę tą pusėtiną
pavelijo, kad taip valdytų,
kad vis karalių lenkišką
už savo viešpatį laikytų.

Taip ponai šie pamankštyti
turėjo su pakajum²³ būti,
tačiau didei vis veržėsi
iš pančių lenkiškų iškliūti.
Todėl didžiausius ercikius
sav į valdonus įsiskyrė
ir per jų gentis didelius
pagalbos gausią pasigyrė.

Pirmiaus jie Saksų ercikį
per poną savo sav įdėjo,
tas po gudų karaliumi
nei būt, nei pasilenkt norėjo.

Išėjus jam, išsiskiria
dar už aną šaunesnį poną –
ir Albą Brandenburgišką
sav įsidėjo per valdoną.
Tas buvo viešpats išmintings,
patogus ir didei mokyta,
per savo ir gentis sylingus²⁴,
su nobažnyste²⁵ išrėdytas.

Pastojęs Albas viešpatim

---

²² Širmavoti – kautis; šėlti.

²³ Pakajus – ramybė.

²⁴ Sylingas – galingas, stiprus.

²⁵ Nobažnystė – pamaldumas, dievotumas.

tuojau prieš lenkus vėl kariavo,
žalnierius prūsų su savim
nuvedęs bei ir žmones savo.

Jie mušas per metus šešis,
bet Albas markgrovs²⁶ veik numano,
kad sausas nesikelt galįs,
įpuolęs į šį bjaurų klaną.

Todėl karaliui lenkiškam
nemitęs pasilenkt turėjo
ir genčiui savo artimam
pakajų siūlyt veik pradėjo.

Karalius, tikras jo avyns,
tuojaus su markgrovu sutiko
ir kaip širdingai gers kaimyns
jam Prūsus vėl kaip pirm paliko.

Dabar jis paiką zokaną
kryželninkų tuojaus prastojo
ir mokslą evangelišką
žmonėms čystai įbrukt ieškojo.

Taip katilikų pramonių
ir žmogiškų pamokslų glodą,
kaip markgrovs iš šventų knygų
šventesnį jiems pamokslą duoda.

O Lietuvoj jis ypačiai
bažnyčias davė budavoti,
jeib jo paduonai davadniai²⁷
dievopi būtų nuvadžioti.

Tarp kiemų šių lietuviškų
ir mūsų Pilkalnis pagirtas
pastot ir būt bažnyčkiemiu
nuo Albo ercikio paskirtas.

Bet nesulaukė kūrimo
ir veik potam iš čia atstojo,
ale po metų dvylika
kits viešpats ją pabudavojo.

Kur kunigaikščiai pagonių
lavonus savo laidot pratę,
čia ant kapų pagoniškų
aukštai bažnyčią pirmą statė.

---

²⁶ Markgrovas – markgrafas.

²⁷ Davadniai – tinkamai.

Iš medžių trobą šventąją
į dailią sąsparą surentė,
o kunigai, pakviesti čia
į Viešpaties namus, pašventė.

Per metų penktą dešimtį
pirmoji tik troba stovėjo,
per viesulą parvirtusi
į padaukus nelaukiant ėjo²⁸.

Bažnyčią antrą skerskryžiais
į kiemo vidurį pakūrė,
dabintą abrozais dailiais,
jai aukštą varpnyčią pridūrė.

Po šimtą metų Pilkainis
didesnę šlovę apturėjo,
karalius nesą antrasis
iš kiemo miestą kurt pradėjo.

Iš dešimts valsčių Lietuvos
sujudo kitus gaspadorius,
kad trauktų medžių iš girios
greitai ir per pikčiausius orus;
o vėl kiti į plytynčią
turėjo aktainius²⁹ nuvežti,
kiti steliuoti³⁰ su ranka,
vienokias priprovas³¹ sunešti.

Kaip bitės per pavasarį,
kad šiluma pradėtų atvirsti,
bekrauja medų saldujį,
daug dirbančias visur išgirsti.
Nekenčia pataikojančius³²,
kožnam³³ paskirtą darbą duoda,
tranus papjauja tinginius
ir ant rudens bedarbių glodą.

Taip nei prispyrę tyčiomis
steliuoti žmonės dirbt turėjo
ir, dirbę dvi dieni užvis,
atlikę čienę³⁴, vėl išėjo.

Šitaipo dvidešimt butai,

---

²⁸ Į padaukus eiti – niekais virsti, nykti.

²⁹ Aktainis – sieksnis malkų.

³⁰ Steliuoti – paruošti.

³¹ Priprovas – reikmenys, įrankiai, priemonės.

³² Pataikoti – pataikauti.

³³ Kožnas – kiekvienas.

³⁴ Čienė – užduotis.

karaliaus kaštais budavoti,
šviežiams miesčionims būtinai
menkus už pinigus parduoti.

Priegtam karalius pusūbę³⁵
prie kožno buto dovanojo
ir mažą kūręs rotušę, –
iš kiemo miestas jau pastojo.

Po metų trečią dešimtį
trečia bažnyčia kurta buvo,
antroji, nes pasenusi,
jau iš savęs kone sugriuvo.

Daugiau kaip šimts dailių butų
tiesias į eiles sustatytų,
daugiau kaip tūkstantis žmonių
kas mets čia randas surašytų.

Kur viešpačiai pagoniški
lavonus savo laidot pratę,
ten vėjmalunį pirmąjį
į šviežio miesto naudą statė.
Vandens malūną ir pakūr,
jeib kad vėjai pradest nustoti,
netektų susiedams kitur
į svetimą tolyn važiuoti.

Aną ir prastą rotušę
kitiems už pinigus pardavę,
pabudavoj puikesniąją,
gana už tą išsikaštavę.

Taip tarpsta miests šviežintelis
po atsarga karalių mūsų.
Rods, mažas, bet dailumu jis
tikt pereit miestus Naujų Prūsų.

*

Bet tu, geriausias Viešpatie!
toliaus šiam miestui susimilkis,
mums tavo veidas težibie,
į mūsų širdis įsipilkis.
Tu jį nuo karo žudančio
apsaugojai; ir kaip maskoliai
šią mūsų žemę degino,
neleidai juos ateit ikšiolei.

---

³⁵ Pusūbė – pusė ūbo (labai įvairaus dydžio žemės sklypo).

Ir nuo ugnies iškadaros
tu tankiai miestą iškavojai
ir jį bėdos nuo tolimos
apsergėdams macniai³⁶ užstojai.
Taigi, ak Dieve, Viešpatie,
visi tav pasilieciavojam³⁷
ir, gyrę meilę didelę,
dėkingi tav už tai pastojam.
Ak, peržegnok lietuvninkus,
pirmuosius susiedus šios žemės,
taipjau užtark ir vokiečius,
visus į atsargą atėmęs.
Per tavo žodį dar toliau
paragink pats parapijonus,
kad pasielgtųs nobažniaus
už čia gyvenusius pagonius.

Jei tai darysim tai visi,
toliau žegnonės tavo teksim
ir, svieta³⁸ šį palikdami,
dangaus išganymą atseksim.

[1795–1807]

Kaip qžuols drūs prie Nemunėlio: iš Mažosios Lietuvos XIX a.–XX a. pradžios lietuvių poezijos, tekstus parengė Domas Kaunas, Vilnius: Vaga, 1986, p. 32–44, 380–381.

---

³⁶ Macniai – galingai, tvirtai.

³⁷ Pasilieciavoti – pasivesti, pasiskirti.

³⁸ Svietas – pasaulis.